

Brazilië vogelreis 2018

23 augustus – 7 september

Pin-tailed Manakin (*JosvdB*)

Georganiseerd door:

www.birdingbreaks.nl

23 augustus

Tussen 09.30 en 10.00 uur treffen de deelnemers reisleader Jos van den Berg bij KLM-incheckbalies 12 en 13. Vlucht KL 705 naar Rio de Janeiro vertrekt weliswaar een half uur te laat (om 13.15 uur), maar komt als gevolg van een kortere vliegtijd zelfs iets voor schematijd aan (om 19.15 uur plaatselijke tijd). Na de gebruikelijke handelingen zoals douanecontrole, bagage verzamelen en geld pinnen loodst onze afhaler (en chauffeur voor de komende dagen) ons naar zijn busje en rijden we de nacht in naar de *Guapi Assu Bird Lodge* in het *Reserva Ecológica de Guapi Assu (REGUA)*. Daar komen we rond 22.15 uur aan. We worden welkom geheten door Nicolas, de zoon van de eigenaar, en krijgen een broodje en iets te drinken. Dan snel naar bed, want naar Nederlandse tijd gerekend is het intussen 3.30 uur in de ochtend.

24 augustus

Het ontbijt is om 7.30 uur. Daarvóór vogelen we in de tuin. Overal zijn *feeders* voor kolibries en op plateautjes in en bij bomen liggen bananen. Dat trekt behalve vogels ook apen aan, te weten *White-tufted Marmosets*, een vrij kleine soort met een gebandeerde staart en witte oorpluimen. De *Lowland Tapir* die in de tuin rondscharrelt, is een geherintroduceerd exemplaar dat is uitgerust met een zender. Qua vogels is het wel een onderdompeling in een volkomen andere wereld. Grote vogels zoals de *Rusty-margined Guan* zijn makkelijk op naam te brengen, maar de kleine soorten leveren (nog) de nodige hoofdbrekens op.

Omgeving REGUA (Laura)

Na het ontbijt lopen we met gids Cyril over trails in wetlands rond de lodge. Sinds circa vijftien jaar regenerereert hier rond enkele meertjes natuurlijk bos. De bomen zijn nog jong, maar er groeien al Bromelia's en Hertshoornvarens in. Het is rijk aan vogels. In het water zien we enkele tientallen *White-faced Whistling Ducks*, enkele *Brazilian Teals*, één *Pied-billed Grebe*, een tiental *Common Gallinules* en één *Purple Gallinule*. Tussen de moerasplanten scharrelen *Wattled Jacanas*. In de bomen aan en in het water staan reigers, waaronder een fraaie *Rufescent Tiger Heron*. Op de oever en in het water zijn *Capybaras* te zien, knaagdieren met rechthoekige koppen. Gaat het op naam brengen van de water- en moerasvogels nog vrij eenvoudig, dat wordt anders als we het bos ingaan en ons concentreren op de vogels in de bomen. Zonder kennis van de zang en opgenomen geluid om de vogels te kunnen lokken is het vaak moeilijk ze op naam te brengen. Later op de ochtend loopt de temperatuur op tot bijna 30 graden en gaan de vogels in rust. Wel zijn er dan kleurige vlinders en libellen.

Na een siësta van enkele uren verzamelen we weer rond 16.30 uur voor een excursie naar een ruig, nat, begraasd grasland waar de zeldzame *Giant Snipe* broedt. Pas in de schemering worden ze actief. We arriveren bij daglicht en zien bij aankomst twee *Burrowing Owls* op een kleine verhoging in een droog hellinggrasland zitten. De wandeling om de tijd tot de snip actief wordt te overbruggen levert veel vogels en een indrukwekkend nest van een paar *Rufous-fronted Thornbirds* op.

In de schemering beginnen de *Giant Snipes* te roepen. Het is een soort paddengeluid, dat we van drie verschillende zijden horen. Een van de snippen wordt in een lichtbundel gevangen en is daardoor mooi te zien. Het is inderdaad een groot dier met een gestreepte kop en zeer lange snavel.

Hoe fraai ook, een aantal deelnemers vraagt zich af of je in de broedtijd door het broedbiotoop van zo'n zeldzame soort moet struinen en het niet gewoon met een geluidswaarneming kan doen. Na het eten is er weer een *Lowland Tapir* (nu een exemplaar zonder zender) in de tuin. Na het lijsten verdwijnt iedereen al snel naar bed, want het is morgen weer vroeg op.

25 augustus

De telefoon wekt ons om 4.45 uur en om even over half zes vertrekt de bus naar de plaats waar de *Three-toed Jacamar*, een endeem uit de Jacamarfamilie, voorkomt. Jacamars vertonen – hoewel niet verwant – sterke gelijkenis met de bijeneters van de Oude Wereld.

De bustocht voert ons in zuidwestelijke richting over de *Serra dos Órgãos Mountains* voor een tocht van drie uur, die met tussenstops uiteindelijk 4,5 uur duurt. Op een van de tussenstops laat zich in een wirwar van takken fraai een *Rufous-capped Spinetail* zien. Rond 10 uur zijn we op de plaats van bestemming: *São José do Vale do Rio Preto*. Hoewel de *Three-toed Jacamar* zeldzaam en bedreigd is, is het ongeveer de eerste soort die we zien. Na een wandeling met de nodige andere vogelsoorten voert de tocht naar *Carmo*, een tweede locatie waar de *Three-toed Jacamar* broedt. Het landschap bestaat uit open grasland met struikgewas en verspreid staande bomen. Een wandeling over een pad dat min of meer een hoogtelijn volgt brengt nog veel meer moois, zoals bijvoorbeeld de *Crescent-chested Puffbird* en *Black-necked Araçari*. Dan volgt nog de lange rit terug, die o.a. twee (wel wat op Secretarisvogels lijkende) *Red-legged Seriemas* oplevert.

Three-toed Jacamar (*JosvdB*)

26 augustus

Om 6 uur op met als doel voor vanmorgen een wandeling over de *Waldernoor Trail*, op zo'n twintig minuten rijden van de lodge. We zijn nauwelijks op weg of er loopt een *Slaty-breasted Woodrail* op een slikkige rand op de grens van een akker en moeras. De wandeling voert door een stukje Atlantisch regenwoud dat sinds 2010 deel uitmaakt van het Nationale Park. Het reservaat ligt op een helling en is prachtig dicht bebost. Vogelen in een dicht bos is altijd wat lastig, hoewel variatie in bosvegetatie anderzijds garant staat voor een hoge vogeldichtheid. Tussen al die variatie aan soorten krijgen er een paar speciale aandacht. Dat zijn onder andere de kleine *Friilled Coquette* die zich ondanks het regenachtige en koude weer heel mooi laat zien, *Antwrens* zoals de *Silvery-flanked* en *Star-throated Antwren*, en de sterk tot de verbeelding sprekende *Variiegated Antpitta* die zich wel laat horen maar helaas onvindbaar blijft. Nog zo'n bosbodembewoner is de zeldzame *Black-cheeked Gnatcatcher*. Het kostte dan wat moeite, maar wat een prachtig beest!

's Middags en 's avonds regent het, waardoor we in en rond de lodge blijven. Dat is op zich geen straf, want er is genoeg te zien. Ook de overdekte uitkijktoren met uitzicht op een paar meertjes met moeras biedt veel vogels. In de tuin van de lodge zien we onder andere een steeds terugkerende *Swallow-tailed Hummingbird* op een van de *feeders*. Er ontstaat discussie over *Euphonias*. Zou er tussen de *Violaceous Euphonias* ook een wat doffer blauwgroen gekleurde *Green-chinned Euphonia* zitten? De vogel is steeds zo snel weg dat we hem niet goed te zien krijgen. Uiteindelijk laat hij (het is een hij) zich fotograferen en blijkt het een *Purple-throated Euphonia* te zijn. Tussen al het vogelgeweld door wandelt er zo nu en dan een *Lowland Tapir* over het grasveld en 's middags doet een groep van zo'n vijftien *White-tufted Marmosets* zich te goed aan de bananen op een van de voederplateaus. Aanhoudende regen maakt dat we 's avonds afzien van de geplande zoektocht naar uilen. Het levert rond 20.30 uur in de tuin van de lodge wel een *Southeastern Common Opossum* op, die op van de voederplateautjes gevallen bananen afkomt. Opossums behoren tot de buideldieren, die buiten Australië, Nieuw Guinea en een aantal Indonesische eilanden alleen in Zuid- en Midden Amerika voorkomen. 'Onze' opossum is een grondopossum (er zijn in Zuid-Amerika ook in bomen levende opossums), maar kan kennelijk ook wel klimmen, want op een goed moment zit hij – etend met de voorpoten – op de voedertafel met bananen.

27 augustus

We rijden om 6.00 uur weg. Het is bewolkt en er dreigt regen; daarom vogelen we eerst vanuit de auto. We zijn nog maar net op pad of we maken een stop voor een (bekend) paar *Great Horned Owls*. Het mannetje roept, een vrouwtje vliegt langs. Even verder wordt een nabije akker bezocht door enkele tientallen *White-eyed Parakeets*. Kenmerkend voor deze soort zijn de rode vlekken op kop en hals die soms klein en moeilijk te zien zijn. Op de *Giant Snipe*-locatie zit een van de *Burrowing Owls* bij het nest. In de verte roept een *Bare-throated Bellbird*. De vogel zit minstens een kilometer verderop in een bosrand aan de andere zijde van het gebied met weilanden. Het is een wit vlekje in de top van een hoge boom. Het geluid is echter luid en duidelijk. Elders drijven twee ruiters een kudde runderen bijeen. We wanen ons even in een cowboyfilm uit de jaren zestig. In een boom kijkt net als wij een *White Woodpecker* toe.

In tegenstelling tot Afrika kent Zuid-Amerika niet veel wilde dieren die dood voer voor gieren zouden kunnen zijn. Toch zien we dagelijks gieren, voornamelijk *Black Vultures* aangevuld met *Lesser Yellow-headed Vultures* en soms een *Turkey Vulture*. Dat deze gieren in zulke aantallen voorkomen komt door de grootschalige veehouderijen.

Dat mensen de gieren hier op waarde schatten, blijkt even later wanneer we een man een dode hond zien verslepen naar een weiland achter de boerderij. Ook honden zijn gierenvoer. Het weer ziet er daarna relatief goed uit en daarom lopen we de *Waterfall Trail*. Dit keer lopen we door een hellingbos, waardoorheen tal van watertjes lopen. Net als in de andere reservaten van het Atlantisch regenwoud is het ook in dit bosreservaat moeilijk de vogels goed te zien te krijgen. Zeker de (ook) vruchtenetende vogels zoals *Tanagers* zitten vaak hoog in de boomkruinen en zijn dan alleen in silhouet te zien. De vogelsoorten die mieren eten komen vooral op de grond voor of in lage takken net boven de grond. De andere insectenetters, zoals vliegenvangers, tref je vaak op halve hoogte aan.

Rond 13.00 uur zijn we terug bij de lodge. Twee uur later gaan we alweer op pad voor een wandeling over de *Brown Trail*. Vlak daarvoor vliegt een *Blond-crested Woodpecker* door de tuin. De wandeling is spannend met onder andere een *Rufous-capped Motmot*, een *Spot-billed Toucanet* en de nodige *Tanagers*. Gedurende de tocht miezert het een beetje, met als gevolg dat er overal boomkickers roepen en ook insecten zich laten horen. Om 17.30 uur, het schemert dan al, zijn we terug op honk. De dag is nog niet op en na het eten verzamelen we rond 19.30 uur voor een uilentocht. In de omgeving van de lodge zijn *Black-banded Owl* en *Ferruginous Pygmy Owl* te horen. In het nabije dorp komt een *Tawny-browed Owl* op de tape van Cyril af. Hoewel andere uilen zich op deze tocht niet laten horen, kan deze dag, met de uilen die we vanmorgen zagen, toch wel als uilendag de boeken in.

Hooded Berryeater (*JosvdB*)

28 augustus

Om 5:30 uur vertrekken we voor onze laatste excursie in deze streek. De tocht voert naar een prachtig restant Atlantisch regenwoud, *Reserva Ecológica de Macaé de Cima*. Het gaat om een volgroeid bos dat de hellingen van het reservaat bedekt. Er is gelaagdheid in de vegetatie, een grote variatie in plantensoorten, waaronder veel Bamboe en boomvarens, met als gevolg dat er in alle jaargetijden wel plantensoorten bloeien of rijpe vruchten hebben. Het hoeft daarom niet te verbazen dat in dit bos veel vogelsoorten voorkomen. In tegenstelling tot eerdere dagen kunnen we van ons afkijken en ook de toppen van op lagere hellingen groeiende bomen in de gaten houden. De vogels laten zich vandaag dus relatief goed zien. We beginnen de dag met een *Bare-throated Bellbird*, dit keer erg dichtbij. Het geluid dat deze vogel maakt is oorverdovend. Er zijn er meer en ze roepen tegen elkaar. Jos weet dankzij ijverig speuren een *Black-and-gold Cotinga* te vinden in de top van een verre, hoge boom, bovenaan een helling. De lunch wordt opgeluisterd door een *Dusky-legged Guan*. Na de lunch lopen we naar het huis van de eigenaar van het park. In de tuin hangen *feeders* waar ten minste zeven soorten kolibries op afkomen. Er is veel interactie tussen de soorten, maar de kleine, schitterende *Amethyst Woodstar* stoort zich daar niet aan. Dit juweeltje zoemt als een bij voor de *feeder* en drinkt onverstoorbaar van het suikerwater. Om 19.20 uur zijn we terug in de lodge en nemen met dank voor zijn goede diensten afscheid van onze gids Cyril.

Amethyst Woodstar (*JosvdB*)

29 augustus

Met rond 3.00 uur opstaan was het een kort nachtje, want al om 4.00 uur vertrekken we bepak en bezakt richting het vliegveld van Rio de Janeiro voor een binnenlandse vlucht via São Paulo naar Cuiabá. In Rio moeten we even wachten en dat levert ons vanuit het stationsgebouw ten minste achttien *Magnificent Frigatebirds* boven de baai naast het vliegveld op. Om 7.50 uur vertrekt het vliegtuig en een uurtje later landt het op het vliegveld van São Paulo. Om 10.00 uur stipt vliegen we door naar Cuiabá. Daar landt het vliegtuig twee uur later om 11.00 uur lokale tijd (een uur tijdsverschil met Oost-Brazilië). Een deken van warmte valt op ons neer. Fabiano, reisleader van Biodiverse Brazil Tours en gids voor de rest van onze reis, neemt ons mee voor een traditionele Braziliaanse lunch. Daarna gaat het met een busje naar Chapada dos Guimarães, een uur rijden van Cuiabá. De tocht voert door de cerrado, een droog Zuid-Amerikaans savannelandschap met door erosie uitgesleten dalen. Het is vroeg voorjaar en de veelal bladverliezende bomen zijn nog kaal. Een paar bomen bloeien al met dieppaarse en rode bloemen. Ook bij dit onderkomen, dat *Pousada Vento Sul* heet, hangen in de tuin voertafels voor vogels.

Nationaal Park Chapada dos Guimarães (Laura)

Na een korte siësta vertrekken we later in de middag voor een excursie in de omgeving van de stad. De vogelwereld is een heel andere en het is opnieuw even inlopen, hoewel er gelukkig ook een aantal bekende soorten is. Voor de lodge broedt een paartje *Campo Flickers*. Op de eerste stop buiten de stad zit op een verre rots een *King Vulture*. Andere vogelsoorten zijn onder andere *Red-and-green Macaw*, *Channel-billed Toucan*, *Chestnut-eared Araçari* en *Scaled Pigeon*.

Een termietennest wordt door een paartje *Peach-fronted Parakeets* geïnspecteerd op geschiktheid voor het maken van een nestholte. Nieuw voor deze reis zijn de vliegen die op óns vlees uit zijn. Het worden dus lange broeken en lange mouwen, ondanks de warmte. Na het lijsten eten we in de stad.

30 augustus

Om 5.15 uur ontbijt en om 5.45 uur weg om de vroege uren op de bossavanne te kunnen doorbrengen. Voordat we de stad uitrijden stoppen we bij een boom langs de kant van een straat die vol *Blue-headed Parrots* zit. De bossavanne levert onder andere de nodige *Tanagers* op: *Burnished-buff*, *Sayaca*, *Shrike-like*, *Swallow*, *White-lined* en *White-rumped Tanager*. Dan zijn er de *Brown-crested* en *Swainson's Flycatcher* (op staartkleur van elkaar te onderscheiden), *Eastern Sirystes*, *Coal-crested* en *Red Pileated Finch*, de wat onopvallende *Plumbeous Seedeater*, *Rusty-backed Antwren*, *Black-throated Saltator* en een *Blue-tufted Starthroat* met een formidabel lange snavel. Bijzonder mooi is de *White-eared Puffbird*, een op een Afrikaanse *Barbet* lijkende stevige vogel. Rond 10.00 uur wordt het warm en neemt de activiteit van de vogels af. We vogelen verder in een opgaand bos in de Jamaca-vallei. Toch zijn ook daar de vogels minder actief. Wel zien we *Red-and-green Macaws*, een paar *Amazonian Motmots* en *Yellow-chevroned*, *White-eyed* en *Peach-fronted Parakeets*. Onderweg is er nog een *Plumbeous Kite*. We lunchen in de stad en houden siësta tot 15.00 uur.

Coal-crested Finch (JosvdB)

Het middagprogramma begint met een bezoek aan een klein bosgebied niet ver van ons logeeradres. Hier vallen een *Buff-throated Woodcreeper* en *Rufous-tailed Jacamar* op. Ook zijn er *Hooded Capuchin Monkeys*. Tegen 17.00 uur rijden we het Nationale Park Chapada dos Guimarães in.

Hier is een kloof met waterval. In de kloof groeit bos. Bovenaan, waar wij staan, strekt zich de savanne uit. We zijn hier vooral voor papegaaai-achtigen waaronder de *Blue-winged Macaw*, toekan-achtigen en de *Bat Falcon*. Daarnaast zijn er natuurlijk de nodige zwaluwen en is er een zenuwachtig paartje *Plain-crested Elaenias* omdat wij onbedoeld het nest wat te dicht naderen. Fabiano besluit om via een omweg naar de stad terug te gaan, want hij wil een plaats bezoeken waar kans is op uilen. Het begint al een beetje te schemeren als we over een hoogvlakte rijden waar een militair radarstation is gevestigd. Fabiano's kreet "*Giant Anteater!*" doet iedereen héél snel uitstappen. Het is een mooi, volwassen dier met een geschatte lengte van 2,5 meter. Het kleurpatroon op de flanken is goed te zien, evenals de lange snuit en de bossige lange staart. In Ikenogen is dit een vrij vreemde plaats voor deze soort, want we zien nergens termietenheuvels. Uilen laten zich vanavond niet horen of zien; wel schittert het Zuiderkruis aan de hemel en wijst Jan nog wat sterrenbeelden aan. In de bomen lichten vuurvlieggen op.

Giant Anteater (JosvdB)

31 augustus

Net als gisteren ontbijten we om 5.15 uur en vertrekken we om 5.45 uur. Ook vandaag staat het Nationale Park Chapada dos Guimarães op het programma, maar 'bewerken' we nu een ander deel. Fabiano wijst vrijwel direct op sporen van *Lowland Tapir* en *Maned Wolf*, maar de veroorzakers ervan laten zich niet zien. De tocht in het park voert naar een punt met uitzicht over een indrukwekkend landschap met kliffen en kloven. Ooit bevond zich waar nu cerrado is een binnenzee.

Op de bodem daarvan hoopte zand op, dat na verloop van tijd in gesteente veranderde. De zee viel droog en de bodem van de zee kwam omhoog.

Door wind en water erodeerde het zandsteen, waardoor de kloven en kliffen zijn ontstaan waarover wij nu uitkijken. De verschillen in hoogte, ondergrond en de aan- of afwezigheid van water maakt dat er verschillende vegetatiezones zijn.

Op het zandsteenplateau komt droge bos- en struiksavanne voor. Bos- en struiksavanne maken ook deel uit van de droge delen van de valleien. Rond de rivieren groeit opgaand bos (zogenoemd galerijbos), met aan de randen palmen. In de strook langs de rivieren zijn ook natuurlijke graslanden te vinden. In landschappelijk opzicht is de cerrado met de Pantanal verbonden. Zand uit de cerrado spoelt met de rivieren mee naar de laaggelegen Pantanal, waar het wordt afgezet.

Rond 9.45 uur begeven we ons naar hetzelfde bosgebied als gisteren. De oogst aan vogels bestaat onder andere uit twee *Amazonian Motmots*, een *Silver-beaked Tanager*, een *White-wedged Piculet* en een *Flavescent Warbler*. Daarnaast trekt een grote, knalblauwe vlinder uit het geslacht *Morpho* de aandacht. Het dier valt op door de wijze van vliegen; het is net een blauw knipperlicht.

's Middags bezoeken we een paar natuurenclaves in een streek met deprimerend uitgestrekte katoenvelden. Maar Fabiano weet wat hij doet, want we komen er zowaar nog met goede vogelsoorten vandaan ook: een *Chapada Flycatcher* (een 21^e-eeuwse soort!), twee *Red-winged Tinamous* die we vanaf een afstandje ook zien roepen en de zeldzame *Black-masked Finch*. De laatste twee soorten brengen een 'schisma' in de groep teweeg: voor sommigen is de *Black-masked Finch* vanwege zijn zeldzaamheid de soort van de dag, voor anderen de *Tinamou* vanwege het feit dat je de soort niet makkelijk te zien krijgt en zeker niet roepend. We sluiten de vogeldag pas af als we om 18.15 uur in het licht van kop- en zaklampen nog een *Paraque* en een *Little Nightjar* weten te noteren.

Nationaal Park Chapada dos Guimarães (Jacques)

Black-masked Finch (*Josvdb*)

1 september

We staan om 5.45 uur klaar voor vertrek naar de Pantanal. Toch wordt er eerst nog bij Chapada dos Guimarães gevogeld. We hebben namelijk nog geen *Blue Finch*. Het is aan de vasthoudendheid van Fabiano te danken dat we er deze ochtend een zien. Gesterkt door het succes rijden we naar het bos in de Jamaca-vallei in de hoop op *Helmeted* en *Band-tailed Manakin*. De eerste lukt niet; de laatste wel. Twee ♂♂ baltsen met gespreide vleugels en staart waarbij de band op de staartbasis en de witte vlekken op de vleugels getoond worden. Het is er verder levendig met twee *Chivi Vireos*, *Blue-crowned Trogon*, nog weer een *Amazonian Motmot*, *Silver-beaked Tanager*, *Saffron-billed Sparrow* en een *Buff-throated Saltator*. Op het bospad zit een *Azara's Agouti*, een zoogdiersoort die sterk lijkt op de duikers die je in Afrika hebt. Alleen zijn duikers antilopen, terwijl Agouti's knaagdieren zijn! Dat wordt nog eens benadrukt doordat het dier een banaan in de voorpoten heeft.

Om 8.30 uur vertrekken we richting de Pantanal. Na Cuiabá is het een lange rechte weg die de vlakte ingaat. Het landschap is een open savanne-achtig landschap met veel moerassen en plassen. De bomen zijn ook hier grotendeels bladloos. Enkele bloeien met stralend gele bloemen. Weer is de vogelwereld anders. We zien talloze reigers, ooievaars en ibissen. De eerste *Rheas* en *White-backed Stilts* dienen zich aan. Rond 11.00 uur arriveren wij bij de lodge Pousada Piuval. We worden verwelkomd door *Hyacinth Macaws* en *Blue-and-yellow Macaws*. De laatste zijn projectvogels. De lodge is omgeven door drooggevallede moerasvlakte, waarbij alleen in de diepere delen nog water staat.

Om 15.30 uur vertrekken we in een open terreinwagen de vloedvlakte op. Het is letterlijk een vlak terrein dat begroeid is met korte, witbloeiende vegetatie, waartussen maar weinig grassoorten zichtbaar zijn. Tussen de vegetatie liggen de skeletjes van krabben en zoetwatermollusken. De iets hogere delen van het landschap zijn begroeid met palmen, bomen en struiken; in de lagere delen staat nog water. Dit grootse landschap herbergt veel ibissen, zoals de *Bare-faced*, *Buff-necked*, *Green*, *Plumbeous* en *White-faced Ibis*, veel reigers, waaronder *Great*, *Snowy* en *Cattle Egret*, *Capped*, *Cocoi*, *Rufescent Tiger*, *Striated* en *Whistling Heron*, en de nodige aantallen ooievaars, zoals *Jabiru* en *Wood Stork*. In dit rijtje van de grote langpotige en langnekkige vogelsoorten passen ook de *Roseate Spoonbill* en de *Limpkin*. De laatste is – hoewel je dat niet zo duidelijk ziet – een kraanvogelachtige, de enige soort van deze familie die in Zuid-Amerika voorkomt. Verder zijn op de vlakte *Rheas* en *Southern Screammers* te zien en bij bomen *Chaco Chachalacas* en *Chestnut-bellied Guans*. Dan is er nog niet gesproken over al die andere vogelsoorten zoals de papegaai-achtigen, waaronder de prachtige *Hyacinth Macaws* die aan het water komen drinken, *Large-billed Terns* en die ene *Great Woodcreeper*.

Hyacinth Macaws (*JosvdB*)

Naast dit geweld aan vogels zien we ook de nodige zoogdieren. De *Capybaras* zijn bijna niet over het hoofd te zien. Tweemaal zien we een *South American Coati* (een neusbeersoort) over de vlakte scharrelen. Verder zien we bij bosschages de tweede *Azara's Agouti* van vandaag, een viertal *Black-and-gold Howler Monkeys* en vier of vijf *Brazilian Rabbits*.

Helaas blijken de varkens die we hier zien verwilderde tamme varkens te zijn. Aan reptielen valt deze middag de meer dan twee meter lange *Brazilian False Water Cobra* op die maar weer schielijk terug het bos inkruipt als wij eraan komen. Tegen zonsondergang zien we vanuit een observatietoren een grote beweging van reigers, ibissen en *Roseate Spoonbills* op weg naar de slaapplekken. Door opgeworpen stof omgeven rondsjoekende runderen leveren in het late strijklicht een fraai tafereel op. Vlakbij de lodge pakken we tot slot nog een *Crab-eating Fox* mee.

Na het avondeten rijden we in het donker de vloedvlakte weer op. De excursie levert geen uilen op maar de vloedvlakte vliegt vol met nachtzwaluwen, voornamelijk *Pauraques* en een enkele *Little Nightjar*. In een boom zit een *Common Potoo*, die uiterst alert met grote gele ogen de nacht inkijkt. In enkele poelen in bosschages kwaken met een dun geluid kikkers. In deze poelen lichten geen goudkeurige ogen van kaaimannen op. Wel zien we er een *Boat-billed Heron*. Bij een van de poelen in het bos wordt een flits van een *Ocelot* gezien. Het dier verdwijnt zó snel dat slechts enkelen er iets (maar bijna niets) van hebben gezien.

2 september

Hetzelfde stramien als gisteren: op om 04.30 uur, ontbijt om 5.00 uur en vertrek om 05.45 uur. Bij de lodge worden we opgehouden door een *Ferruginous Pygmy Owl* die zich prachtig laat zien. Op de daarop volgende rit met een open truck is het druk met soorten als *Sunbittern*, *Moustached Wren*, *Great Antshrike*, *Pale-crested Woodpecker*, *White-rumped Monjita*, *Masked Gnatcatcher*, *Large-billed Tern* en – endemisch voor de Pantanal – *White-lored Spinetail*.

Ferruginous Pygmy-Owl (JosvdB)

De viervoeters zijn met enkele *Red Brocket Deer* vertegenwoordigd. In tegenstelling tot gisteren met meer dan 30 graden is het vandaag met zo'n 17 graden 'koud', met aanvankelijk ook nog motregen en wind. We gaan daarom terug naar de lodge om koffie te drinken en vervolgens onze tocht te hervatten. Het is dan weliswaar nog steeds bewolkt, maar wel merendeels droog. *Pearly-vented Tody Tyrant*, *Chestnut-vented Conebill* en een hele reeks andere soorten (waaronder een *Black-tailed Marmoset*) worden wat naar de achtergrond verdrongen door de waarneming van een dikke, afgebroken tak die een *Great Potoo* blijkt te zijn. Een mooie toevoeging na de *Common Potoo* van gisteren. In en bij poelen waarin zich in deze droge tijd vis concentreert liggen *Yacare Caimans*. In één ervan liggen twee vrouwtjes met in totaal zo'n tachtig jongen. Deze worden door hun moeders actief beschermd. Deze kaaiman werd vroeger als ondersoort van de *Spectacled Caiman* beschouwd, maar staat tegenwoordig als 'echte' soort te boek. De middagmaaltijd wordt in de lodge genuttigd (met weer een goed zichtbare *Ferruginous Pygmy Owl*), waarna we weer een ritje in de omgeving maken. Waarnemingen betreffen onder andere *Solitary Sandpiper*, een kolonietje *Boat-billed Herons* en *Mato Grosso Antbird*, de enige vogel met de naam van deze Braziliaanse deelstaat in zijn naam. We besluiten de middagrit met een bezoek aan een uitkijktoren die uitzicht biedt over een moeras met in een groepje bomen een groot aantal nesten.

Great Potoo (JosvdB)

Die kolonie kent volgens Fabiano drie 'fasen': een witte (door broedende reigers), een zwarte (met aalscholvers) en een roze (met *Roseate Spoonbills*). Het bosje wordt dus verschoven in de tijd door verschillende soorten benut.

Dat vertoont enige gelijkenis met het in het boek '*Petrels night and day*' beschreven fenomeen voor diverse soorten zeevogels. Bij hen echter geen kleurfasen, omdat het in dat geval om het gebruik van nestholen gaat en de betreffende soorten bovendien min of meer overeenkomstig getekend zijn. Terugkerend van de toren toont een *Black Vulture* veel belangstelling voor een holle boom. De reden wordt snel duidelijk: er zit diep weg een jonge vogel in! De *Black Vulture* als holenbroeder. Als bewijs wordt het kuiken (zeg je dat bij een gier?) met behulp van zaklamp en telefoon gefotografeerd.

Opperste concentratie bij de groep (Jacques)

3 september

Ontbijt om 6.00 uur, dat betekent uitslapen! Na de kou van gisteren belooft het vandaag een mooie dag te worden; het waait niet en tussen de wolken kleurt de hemel blauw. We lopen voor het ontbijt over het terrein van de lodge en zien de *Capybaras* van de slaappleaats naar de voedselgronden trekken (in dit geval de velden met Waterhyacint). Het zijn er vijfendertig waaronder zestien halfwas exemplaren. In een Bamboebosje zitten stijf tegen elkaar aan zestien *Guira Cuckoos*. Het is een grappig gezicht, hoewel de vogels het zo vroeg op de ochtend waarschijnlijk gewoon koud hebben. Een *Ani* komt de formatie verstoren. Naast de zeer algemene *Yellow-billed Cardinal*, zien we bij de boerderij van de lodge twee *Red-crested Cardinals*.

Na het ontbijt vertrekken we naar het volgende onderkomen, een hotelboot op de Rio Piquirí. Het niet overstromende deel van het land rond de lodge die we nu verlaten bestaat uit een parklandschap met korte vegetatie (hier wel veel gras) vol termietenheuvels, solitaire bomen en bosjes. Het fraaie landschap herbergt *Hyacinth Macaws*, waarvan er een door een boom klautert, de snavel als derde poot gebruikend. Verder zien we onder andere een *Red-billed Scythebill* en een *Cream-coloured Woodpecker*. In het zand staan de voetafdrukken van een *Jaguar*, een soort die we op onze volgende bestemming hopen te zien.

Wetland in de Pantanal (Laura)

Op onze weg door de Pantanal passeren we onder andere *Capped Heron*, *Least Bittern*, *Little Blue Heron*, *Maguari Stork*, *Solitary Sandpiper* en *Laughing Falcon*. Ook de geïnteresseerden in zoogdieren onder ons komen aan hun trekken met *Crab-eating Fox*, *Red Brocket Deer* en *Marsh Deer*. De laatste is de grootste hoefdiersoort van Zuid-Amerika. Dit aan moeras gebonden hert heeft vliezen tussen de hoeven om in het moeras een groter draagvlak voor het lichaam te creëren. Bij een sanitaire stop bij een lodge wordt de aandacht getrokken door een *Hooded Capuchin Monkey*; bij een volgende stop door een *Great Horned Owl*. Misschien komt het door de schaarste aan grote bomen – we rijden door een gedeelte van de Pantanal met veel open moeras – want in de hoge bomen van deze locatie hangen verrassend veel bijennesten. Tegen de tijd dat wij de rivier Rio São Lourenço naderen gaat de open moerasvlakte over in rivierbegeleidend bos met restgeulen. In een van die geulen zwemt een *Giant Otter*. Fabiano doet het geluid na. Het dier reageert onmiddellijk en komt luid schreeuwend op ons afzwemmen. Voor de brug waarop wij staan duikt het dier onder. Die bruggen zijn overigens wel

boeiend. Ze bestaan uit een aantal stevige houten pilaren waarop een wegdek van talloze dikke planken is aangebracht die dwars op de rijrichting liggen. Op dit wegdek zijn in de lengterichting twee rijen planken gelegd als een soort wielspoor.

Laughing Falcon (*JosvdB*)

Op veel bruggen zijn dwarsplanken gebroken, maar zijn de lengteplanken nog intact. Dus voor auto's zijn de bruggen begaanbaar, maar als wandelaar moet je wel erg goed opletten om niet door een gat in het wegdek te struikelen of naar beneden te vallen. Enkele bruggen zijn in reparatie. Omdat het droge tijd is kan via de drooggevallen vloedvlakte om de brug heen gereden worden. In de regentijd is de weg denkkelijk niet begaanbaar. De weg eindigt bij de Rio São Lourenço. Daar stappen we rond 13.00 uur in een boot die ons op topsnelheid in 20 minuten naar de hotelboot (Jacaré Barco Hotel) brengt aan de Rio Piquirí. We worden gastvrij ontvangen en krijgen een heerlijke lunch voorgeschoteld. Al om 14.45 uur komt de eerste melding van een *Jaguar* binnen en we gaan er *full speed* met de boot op af. We zijn twee minuten te laat. Even verderop loopt echter een ♀ *Jaguar* langs de oever. Nog maar nauwelijks bekomen van deze verrassing komt een nieuwe melding binnen. Het gaat om een mooi donker ♂. Hij ligt in de schaduw met de rug naar ons toe waardoor de witte achterlichtjes op de oren goed te zien zijn. Hij kijkt steeds voor hem en negeert al die bootjes op het water. Opeens staat hij op en loopt naar een tweede exemplaar achter enkele boomstammen waarmee hij paart. Nog onder de indruk van deze show richten we ons weer op de vogels. Op zandstrandjes staan *Black Skimmers*. Verder worden onder andere *Collared* en *Pied Plovers*, *Spotted Sandpiper*, *Great Black Hawk* en *Black-collared Hawk* waargenomen.

Jaguar (*JosvdB*)

Red-crested Cardinal (*JosvdB*)

4 september

We blijven op een vroeg schema leven: het ontbijt is om 05.30 uur, zodat we voor zessen bij een prachtige zonsopkomst kunnen vertrekken. We zoeken een stille kreek af op vogels, maar een *Jaguar-call* om 8.00 uur doet de bootsman in een oogwenk de steven wenden en op volle snelheid naar de 'plaats delict' stuiven. Daar liggen al vier boten bij een *Jaguar* die op een strandje ligt en vrijwel direct na onze komst struiken begint te markeren. Na twee minuten is het al gedaan en verdwijnt het dier in de begroeiing. Gisteren waren we na 'onze' eerste melding twee minuten te laat (al kwam het later meer dan goed) en de ontmoeting van vanmorgen duurde dus maar enkele minuten. Al lijkt dat varen op topsnelheid in eerste instantie overdreven, het heeft dus wel degelijk zin om te proberen zo snel mogelijk ter plaatse te zijn. Onze tocht van vanmorgen wordt verder opgeluisterd door eerst drie en daarna elders door vier *Giant Otters*. De vogellijst omvat o.a. *Golden-green Woodpecker* en *White-banded Mockingbird*.

Giant Otter (*JosvdB*)

Van 12.00 tot 15.00 uur eten en rusten we wat op de hotelboot. Bij vertrek voor de middagtocht zitten er op een nabij rivierstrandje zo'n 40 *Black Vultures*. Nog maar net iets verder volgt er (alweer) een *Jaguar-call*. We kennen de gang van zaken intussen en liggen even later bij een exemplaar dat zich langdurig laat zien: lopend langs de waterkant, af en toe even verdwijnend in de begroeiing, drinkend uit de rivier en lopend langs de rivier met een plotselinge sprong om een vis te vangen. De vis wordt ter plaatse genuttigd. De plotselinge, krachtige sprong doet ons indringend beseffen dat je als prooi in zo'n geval weinig kans op overleving hebt.

De voorstelling is met dit alles nog niet afgelopen: het dier laat ook nog geruime tijd zien dat *Jaguars* zeer goede zwemmers zijn. Vogelkundig verloopt de middag vrij stil en wordt grotendeels besteed aan varen langs de oevers van diverse kreken. De snelheid waarmee het vogels kijken enigszins lastig.

's Avonds vertelt Fabiano het een en ander over het gewijzigde gebruik van het gebied. Kort samengevat komt het neer op minder intensieve veehouderij, waardoor *Jaguars* minder naar het leven wordt gestaan en daardoor meer dagactief zijn geworden.

Zonnebadende Capybara's (JosvdB)

5 september

Rond 5.20 uur is het nog donker. Een maansikkeltje staat hoog aan de hemel en in het oosten is een streepje roze te zien. Bij vertrek om 6.00 uur is het licht en hangt er nevel boven het water. Omdat het op dit vroege uur nog koud is zitten we met jassen en truien aan in de boot. Er wordt eerst gevogeld in de buurt van de hotelboot. Dat levert onder andere een *Straight-billed Woodcreeper* en *Orange-backed Troupials* op. Op de achtergrond schreeuwen *Giant Otters*. In een boom langs het water verblijven drie *Black- and-gold Howler Monkeys*; een donkere en twee cremekleurige.

Om 8.00 uur is er een melding van een *Jaguar*. Bij aankomst blijkt het om twee exemplaren te gaan, de ene ligt in een bosje en de andere, een ♂, is rusteloos. Uiteindelijk loopt dit exemplaar langs de oever zuidwaarts. Het ♀ komt even later op de oever liggen en kijkt ons soeverein aan. We liggen er met de boot, waarvan de motor uit is, een tijdje bij. In de verte brullen Brulapen en de *Jaguar* hoort dat geïnteresseerd aan, terwijl ze ons goeddeels negeert.

Het voelt wat decadent, maar na een tijdje hebben we er genoeg van en varen we weg. Toch is de show nog niet voorbij. Een kilometer zuidwaarts zwemt een *Jaguar*, waarschijnlijk het ♂ dat we eerder zagen. Hij zwemt dwars door Waterhyacinthvelden, maar om in het water gegroeide grasmatten heen. Na dit spektakel en ook om aan de drukte met al die bootjes te ontsnappen gaan we weer vogelen. Dat lukt niet helemaal omdat we op een groepje van vijf *Giant Otters* stuiten die een stuk met de boot meezwemmen. Onderwijl vangen ze zo nu en dan een visje en eten die in ons bijzijn op, waarbij ze hoorbaar smakken en de voorpoten als stevige knuisten om de vis zijn geklemd. Om 11.00 uur zijn we terug bij de hotelboot. Er staat een lunch klaar en daarna vertrekken we naar ons laatste onderkomen op deze reis. Rond 14.20 uur zijn we bij de Pousada Rio Claro, een lodge genoemd naar de rivier die gelegen is in een droger gedeelte van de Pantanal. Bij aankomst zitten er *Black-hooded Parakeets* in de tuin.

Om 15.30 uur vertrekken we met twee bootjes voor een vaartocht over de zeer rustig stromende Rio Claro, vol velden Waterhyacinten en andere drijvende waterplanten met 'overall' reigers. Op een boomstam die laag over het water hangt staat een *Sungrebe*; de gestreepte voeten zijn goed te zien. Verder zijn er *Band-tailed Antbird*, *Helmeted Manakin*, *Golden-collared Macaw*, enkele overvliegende *Toco Toucans* en een *Green-and-rufous Kingfisher*. We speuren nauwkeurig de oevers af voor de zeldzame *Agami Heron*. In een doodlopend stukje van de rivier zien we er tweemaal één, foeragerend in ondiep water in een overstromd stuk galerijbos. Eén daarvan laat zich langdurig in volle glorie bewonderen. Op de terugtocht vliegen in de schemering tientallen *Band-tailed Nighthawks*.

Agami Heron (JosvdB)

Sungrebe (JosvdB)

6 en 7 september

Het zit er bijna op. De meesten lopen voor vertrek nog even buiten rond om het laatste beetje Brazilië op te zuigen. De busrit naar Cuiabá levert zowaar nog een nieuwe zoogdiersoort op: de *Crab-eating Raccoon*. Het dier staat in een poel en tast met de gevoelige voorpoten de bodem af op voedsel. Rond 10.00 uur zijn we in Cuiabá voor vlucht KL 9302 (vertrek om 11.40 uur) naar São Paulo. Die komt daar rond 15.00 uur aan (er is een uur tijdsverschil tussen Cuiabá en São Paulo) en dan is het dik vier uur wachten op vlucht KL 792 naar Amsterdam. We eten er wat, wisselen de resterende Reaals terug voor Euro's en wachten verder gelaten tot het tijd is om aan boord te gaan. Zo'n Boeing 777 Dreamliner is weliswaar relatief comfortabel, maar na een zit van ongeveer een half etmaal ben je toch blij in Amsterdam te staan. Einde van de reis, begin van de heimwee naar Brazilië!

Tekst: Jacques en Laura

Opmaak: Jos